

Z deníku českého spisovatele

V listopadové Pokrokové revui dostává se mně zase do rukou po delší pauze typická ukázka duševního života a ideových starostí proslulého moderního spisovatele českého; p. Viktor Dyk uveřejňuje tam své Poznámky. Píše tam mimo jiné: „Od měsíců pozorujeme řídké projevy literární vděčnosti: pan Šalda pochválí Machara; p. Machar pochválí Šaldu; p. Machar věnuje paní Svobodové Řím; paní Svobodová věnuje mu článek“... Pan Dyk může být na svém vysokém pozorovatelském stanovišti kliden. Jsou projevy literární vděčnosti jen papírové, tedy pouze platonické a neškodné jeho sféře: nejsme akademiky ani členy literárních spolků a porot, neřídíme divadel a nerozhodujeme o cenách; jest však také v české literatuře jiná vděčnost, která vedle tiskařské černi platí se ještě in klingender Münze. Pozoruje-li p. Dyk od měsíců řídké projevy literární vděčnosti v jednom kruhu, pozorují jiní lidé od let husté projevy literární vděčnosti v kruhu jiném. Nebo chce namluvit snad p. Dyk světu, že kdykoli sáhnul na kritické pero p. Hilbert, učinil tak proto, aby útočil na pp. Dyka a Karáska, a vice versa: kdykoli namočil ucho p. Karáska, namočil je k jedovatému referátu o pp. Hilbertovi a Dykovi, a p. Dyk k perfidnostem proti pp. Hilbertovi a Karáskovi? Bohuděky, ty zvuky hymnických lyr a varyl neroznesl vítr nebeský, jsou posud uvězněny, skvělý příklad potomstvu a naučení mládeži, v různých ročnících různých listů jako Moderní revue, Přehledu, Venkova etc. A p. Hilbert, člen poslední literární poroty, rozhodující o výročních literárních cenách v Akademii, když se jednalo o p. Dykův román Prosinec nebo p. Karáskovu Pohádku o říši krásy, povstal patrně se stolce a v nejpathetičtější póze svého Falkenštejna, udeřiv se do hrudi, zvolal: „Nikdy, nikdy! Jen přes mou mrtvolu!“

I jinak jest p. Dykův Deník spisovatelský pravým zlatodolem geniální síly kritické a vysokých ideových hledisk. Čte na př. Balzaca a objeví, že Zola jest odvislý od Balzaca a dodá v póze Kolumbové: „Není to ostatně pouze Zola, jenž ztrácí na původnosti a významu, čteme-li soustavně Balzaca.“ Jaká geniální intuice kritická! Škoda jen, že její výsledky čtou se dnes již i ve francouzských literárních čítankách pro dospělejší ženskou mládež!

Nebo pod datem 21. října poví čtenáři důležitý fakt pro příštího literárního historika, že nemůže totiž myslit, dí-li na jediném místě, že jest mu třeba k tvorbě procházky právě jako Rousseauovi, „s tím rozdílem, že on žádá ještě samotu; to (!) není mi třeba, aspoň ne vždy; naopak davy, ruch, pohyb mas, vše to mne oživuje“... atd.

Tedy zapiš si to, čtenáři a příští literární historiku: jako Rousseau — ale s odchylkou, s odchylkou velmi zajímavou a pamětihodnou!

(*Postscriptum.*) Dnes, kdy číslo jest v tisku, dostává se mně do rukou *prosincová* Pokroková revue, v níž na str. 182 p. Dyk dotýká se *soukromí* Macharova způsobem nejneurvalejším, způsobem, který musí rozrušit každého, kdo nežije se zákeřníky. Nedovedu za nic na světě poslat Macharovi tohoto čísla — tak jest nízké — ale na druhé straně tato věc nemůže být nedohovořena a p. Dykovi musí se dostat odpovědi přímé a jasné. Odpovídám tedy sám, spontánně, bez ničeho vědomí, za sebe jako literát a muž.

P. Dyk vytýká Macharovi, že si „dává platit cesty“ od stoupenců nebo straníků, vyčerpaných „neblahým žirováním nebo májovými daněmi“. „Vzít veřejně vypanou cenu je tedy méně čestným než dát na sebe sbírat?“ táže se pan Dyk.

— *Ano*, odpovídám, za určitých podmínek *bezesporně ano!* P. Dyk, který má neustále plná ústa cti, nemá o ní ani poněti. Neví ani, že cenou nedávají se jen peníze, ani na prvním místě peníze, nýbrž *uznání, pocta*. A dává-li veřejnost, vrcholný kulturní ústav český poctu dílu, které jí nezaslouží, škodí kultuře i literatuře; a uchází-li se o poctu autor dílem jako p. Dyk Prosincem, o němž mohl a měl býti poučen i z kritik svých straníků, že jí nezaslouží — nejedná pěkně a noblesně. Provozují-li léta literární politiku, zasedám-li v několika spolcích literárních a v řadě porot a ucházím-li se pak dílem nehodnotným u jury, v níž zasedá můj přítel (v tomto případě p. Hilbert) nebo soudruh, jehož snad já budu zase jurirovat zítra — nejednám pěkně a noblesně.

P. Dyk nejbrutálnějším způsobem vytýká Macharovi jen jedno: že jest chud, že není kapitalistou. P. Dyk lže, píše-li, že Machar *dává* na sebe sbírat — Machar nevěděl nikdy o chystaném daru a dar mu byl podán vždycky s takovým taktem, že neměl možnosti vrátiti jej. Machar neucházel se o dar, kdežto p. Dyk se o cenu ucházel.

Machar tím, že vystoupil pro své literární přesvědčení z Akademie (po aféře Hálkově) a odmítl jejich poct, poškodil se hmotně. Machar mohl dnes sedět v Akademii jako řádný člen a mohl bráti tisícové ceny, jako je berou Vrchliční, Jiráskové, Raisové; jen tím, že on vystoupil z ní pro přesvědčení, mohli se do ní vedrat lidé, kteří neznají skrupulí uměleckého svědomí. Machar poškodil se hmotně a tu jest *ne* povinností, ale *právem, krásným* právem majetnějších stoupenců, právem, na něž mají býti hrdí a jež by si sami měli hájit proti nízkosti dykovské, hraditi mu tuto újmou. (Posud neuhradil se mu ovšem mnohem víc než zlomek.) Kdo přispěl tedy na cestu Macharovu, nepoctil Machara, ale *sebe*. Tak viděla by se věc u čestného národa a v kulturní zemi.

V našem prospěktě

znepokojila pana V. Dyka jedna věta a nedá mu od chvíle, kdy ji zhlédl, ani spát; jest to věta: „Naše literární dějiny nejsou o mnoho starší než sto let, naše politické dějiny ne mnohem více než půl sta let.“ P. Dyk domnívá se, že věta ta vznikla v nešťastném improvisačním spěchu; ne, pane Dyku, ta věta je promyšlena a má svůj smysl jasný a určitý každému literárnímu zletilci, který promyslel trochu náš

literární i kulturní rozvoj. *Naše*, t. j. *moderní literární dějiny* nejsou opravdu o mnoho starší než sto let, neboť náš rozvoj literární byl přetržen a přerušen způsobem zcela jedinečným, jemuž nenalezne se analogie u žádného národa; my začínali na konci XVIII. a na začátku XIX. věku znova ve smyslu zcela jiném a nekonečně zoufalejším a osudnějším, než začínal kdy kterýkoli jiný národ. Naše literární tradice, naše historická kontinuita jest přerývána jako nikde jinde. Máme postavení zcela zvláštní, zcela výjimečné. Nemluvíme o Francii, kde se literatura rozvíjela a rozvíjí jako promyšlené drama s jednotnou logikou, kde si jednotliví tvůrcové podávali každý problém a každou otázku uměleckou i myšlenkovou, jako se podává míč v dobře uspořádané hře, kde na př. takový Flaubert souvisí přímou a nepřetržitou filií přes Chateaubrianda a Le Sage s Montaignem i Rabelaisem. Nemůžeme se ani srovnávat s Německem, daleko již roztržitějším ve svém vývoji, s logikou daleko již volnější a častěji přerušovanou. I tam na př. básník nejuniversálnější, Goethe, souvisí mnohou živou nití s nejnárodnější minulostí, cítí a kultivuje vědomě na př. svůj důvěrný a láskyplný vztah k Hansovi Sachsovi, k lidové písni, k umění Dürerovu, k německé reformaci. Vedle něho postaví si p. Dyk našeho nejuniversálnějšího básníka, Vrchlického, a zeptej se, *kde a kdy* cítil a *jak* kultivoval literární historickou kontinuitu českou? S kým z české literární a národní minulosti vázal se vášnivou láskou, vnitřním přibuzenstvím? S Husem? S Chelčickým? S Komen-ským? S Dalemílem? Se Smílem Flaškou? Ale nechme „cizáka“ Vrchlického a všimněme si „národního“ Sv. Čecha. Jest opravdu v jeho díle nějaké *vnitřní genetické* přibuzenství s historickou myšlenkou českou, s minulými stadii našeho literárního vývoje? Jistě ne! Jest v něm několik látek, několik jmen z české historie, ale *duch* jest duchem současné liberální všeobecnosti evropské, duchem východního i západního romanticismu. V Lermontovu, v Puškinovi, v Byronovi, v Goethovi jsou otcové literární myšlenky Sv. Čecha a ne v staré české literární historii! A jak intenzivně cítí kontinuitu národní a historickou z přátel p. Dykových na př. p. *Hilbert*, poví p. Dykovi článek p. Hilbertův o Husovi,¹ který přednesl před několika roky ve studentském spolku a vytisknul pak ve studentském časopise; krátký smysl toho říkání jest: *Pryč s tím člověkem! Pryč s tím haraburdím!* Postavte mu pomník, ať již máme jednou od něho pokoj! Ať ho můžeme škrtnout ze svého života a žít *volně, po svém, moderně...*

Proto soudím, že jest daleko lépe žítí otevřeně, poctivě a čestně *přirozeným* a hrdým právem dneška než vylhávat historickou kontinuitu, kde jí není, vylhávat tradici a přibuzenství, kde ho lidé v duchu a v pravdě necítí; v prvním případě žijí čímsi skutečným, reálným, pravdivým, byť to bylo sebeskrvnější, v druhém případě živím se dýmem a mlhou lži, parami třeštlivé hlavy a zahynu dříve nebo později touto neskutečnou stravou. Budeme-li poctivě prohlubovat svůj *přirozený český* dnešek, půjdeme-li čestně a neúchylně k jádru své dnešní povahy a duše, musí nás sám sebou svázat s národní minulostí, musí nás k ní sám sebou vésti; není-li ta minulost dýmem a parou — a já pevně věřím, že není dýmem a parou! — musí žít námi a v nás!

Pokládám takovýto způsob nazírání za zvláště čestný v době, jako jest doba dnešní, kdy procházíme, díky pp. Dykům et tutti quanti, znovu reakcí starého

1 - [Viz Kritické projevy 6, str. 243]

neupřímného lživlastenectví a lžihistorismu. (Nemusím snad dokládat, že opravdový historism miluji a si ho vážím, poněvadž nevidím v něm žádného protikladu proti přirozenému a plnému právu dne a chvíle.) Pokud budou interpretovat historii Dykové, a způsobem, jakým ji interpretoval v Poslovi, potud vari od takového historismu. Poctivě staročeské varil Zdravější a čistší vzduch dýchám pak v posledně socialistické neb anarchické hospůdce, kde žije proletář dneška, jenž nechce nic vědět o minulosti a nic z ní znáti, více tam zvím o české duši a české povaze než v divadelních sálech, kde provozují takové pokřivené práce, které se dovolávají tak zvráceně a zvrhle národní tradice a kontinuity!

Viktor Dyk, přímým gentleman

Na mé *vývody* z 1. čísla Noviny,¹ kde jsem *dokázal* p. Dykovi nepoctivost a lživost jeho perfidních „poznámek“ v Pokrokové revui, odpovídá p. Dyk v Lumíru č. 4 — formanskou líbezností; moje glossa jest mu totiž „hnojem“, kterým se bude kydati v Novině. Zpropadeně pohodlný a sumární způsob obrany proti mým klidným a věcným důvodům! „Uchylují se k němu v pokoutních hospodách lidé, jimž došly trumfy,“ poznamenal v podobném případě Voltaire. Což jest tak všecko, co se dá dnes říci p. Dykovi.

Zase kousek Dyka

„Pathologické tlachy p. Šaldovy.“

V. Dyk o mně.

„Noc byla měšičná a nikdo nešel tady,
a stromů vinil sten mne z podlosti a zrady.“

V. Dyk o sobě.

P. Dyk reaguje na mou noticku z 1. čísla Noviny několika stránkami v Pokrokové revui. Jest tedy třeba muži ještě leccos vysvětlit.

1. V primě již upozorňuje profesor studenty na tento rozdíl: *dal* jsem si štít oděv = *poručil* jsem, aby mně..., a *nechal* jsem padnout míč do vody = *nezabránil* jsem tomu, že míč... Napsal-li tedy Dyk, že Machar „dává si platit cesty“, znamená to, že jest *původcem a podněcovatelem* sbírek — a Dyk dopustil se tím nízké lži a pomluvy, za niž jsem jej ztrestal. Chtěl-li říci jen, že Machar nebránil sbírkám, měl říci: *nechal* sbírat na sebe. (Ale i to druhé byla by lež; Machar o sbírkách vůbec nevěděl, a tedy nemohl ani bránit, ani nebránit.) Tolik českého výrazu měl by již ovládat ne-li český básník, alespoň absolvovaný gymnasista, kterým jest V. Dyk.

2. Nazval-li jsem Akademií „vrcholným ústavem českým“, mluvil jsem se *stanoviska p. Dykova*, ne svého, ne Macharova. Tuto důstojnost vindikuje si taková instituce, a ucházím-li se o její ceny, mlčky jí ji tím přiznávám. Neboť co znamená zadat knihu? Podrobit se soudu, uzнат jeho sankci i kompetenci. Machar jí neuznává, a proto důsledně knih nezadává.

1 - [Viz zde str. 204 a n.]